

La força de la gravetat

LLUÍS MUNTADA

Caure amunt. Muntaner, Lluís, Roig

Francesc Serés
Quaderns Crema
277 pàgines. 18 euros

El lector de la trilogia *De fems i de marbres* sap que en la literatura de Francesc Serés (Saidí, 1972) no hi ha cap element gratuït. L'obra de Serés és tel·lúrica i alhora dotada de l'elevació que proporciona l'epopeia. És abarrocada i al mateix temps reposa sobre una estructura formal molt àgil, en què l'encadenament de veus i temes es fon en un destí conceptual. És densa i veloç. Vertical en els seus arabescos. I sempre, des del cor dels seus plantejaments, ratifica l'observació poètica de Txèkhov: si al principi d'una novel·la apareix un clau a la paret, és perquè l'heroi s'hi pengi. Partint d'aquesta característica, arran de la publicació de *Caure amunt*, és inevitable formular-se una pregunta: per què Serés, assentat en la solidesa de la seva prosa, ara ha optat pel gènere teatral?

Caure amunt és, a part d'un títol elegant i paradoxal, la carta de presentació d'un llibre que explota el palimpsest, la deformació, l'exercici

conscient de treballar sobre els materials de la tradició per aconseguir —com apunta Shklovski— que allò conegut des de sempre sembli experimentat per primera vegada. Com el bust de Janus, aquestes peces sostenen una mirada bifront. Apel·lant a tres autors clàssics revelen qüestions d'una vigència aclaparadora, com ara la discutible autenticitat de la història oficial, l'abisme que hi pot haver entre l'obra que l'escriptor llega i la seva percepció sincera dels fets, o els seculars intents d'apropiar-se d'uns materials literaris. En una barreja equilibrada i deliberadament arbitrària de ficció i realitat, aquestes peces teatrals —que haurien merescut una edició més acurada— recreen un moment de la vida de Muntaner, Lluís i Roig, just en el procés d'estar escrivint un llibre. Un estol de jurats, procuradors i escrivans intenta decantar l'obra de Muntaner per acomodar-la a les necessitats de la cort. Els deixebles arribistes de Lluís desitgen apropiat-se de l'obra que el mestre ha escrit mentre era presoner a Tunísia. A Roig se li ofereix la possibilitat d'una pràctica ociosa i inofensiva de la literatura, imposant-li el preu de no incidir en la realitat material. S'inicia un sump-

tuós joc de veladures. El to providencialista i laudatori de la *Crònica* real de Muntaner contrasta amb el refús dessacralitzador que aquest escriptor dramatitzat expressa. Lliçó diàfana: l'autor no sempre és allò que escriu. La Veu, àlies Déu, permet entendre que Lluís és un mer mèdiom de les forces espectrals i, per tant, que la raó creadora sempre arriba mediatitzada per algun tipus de possessió. El doble fons que separa l'obra escrita i la vida empírica descobreix un Roig allunyat de la proverbial misogínia de l'*Espill*. La concentració de temps dramàtic, la intenció paròdica i la hiperbolització grotesca troben un desplegament harmònic en els cànons del gènere teatral, intensificant els ressorts dramàtics de la cíclica pugna per la veritat. Aquestes tres obres, que han de ser llegides en un sentit unitari, subratllen el valor relatiu de la veu autorial, precisen els confinaments que pateixen els escriptors, i conceben que la literatura positiva també evoca la literatura nonada, aquells llibres que per imperatius subjugadors mai no van (poder) ser escrits. *Caure amunt* és el malabarisme d'un autor polièdric i gravitatori, una cita amb la intrahistòria.

ELS VOSTRES CLÀSSICS

Model de crítica literària

JORDI LLOVET

Hi ha diverses raons per considerar aquest llibre de què parlarem avui —Carles Miralles, *Sota el signe del Fènix*, Palma de Mallorca, Lleonard Muntaner, 2008— com un llibre d'enorme importància per ell mateix, però també de gran significança en el context de la crítica literària catalana dels últims decennis. Comencem per aquesta segona qüestió: si es mira bé, les lletres catalanes dels últims trenta o quaranta anys amb prou feines han donat una crítica estètico-literària de patent. S'ha fet mant estudi històrico-literari, s'ha fet manta investigació filològica, s'ha fet mantíssima bagatel·la per acontentar lectors amb escassa exigència i massa mandra per abordar un estudi pròpiament interpretatiu, és a dir, hermenèutic i crític, de la literatura. Ara bé: sota el mantell de la fastuosa literatura, ella mateixa, desorbitada en cert sentit de tot cercle aliè a la seva especificitat, sota d'aquest vestit —potser al damunt, perquè la crítica no solament despulla, sinó que revesteix amb galania— no s'ha copsat gairebé res.

Res comparable, a les nostres lletres, a aquella florida extraordinària de la crítica en llengua anglesa que significà l'obra d'un Auden o un Lionel Trilling; res, tampoc, semblant a aquella gran crítica literària de vegades "arcaïtzant", com la de Thibaudet, Bataille, Grack o Roland Barthes. Hi hagué un Yxart, hi hagué un Sardà, hi hagué, temps era temps, és clar, un Riba, un Foix, un Folguera i un Manent, grans senyors de la crítica literària del Nou-cents; però la cosa degué minvar amb les hores, fins al punt que un diccionari de literatura catalana, recent, que s'ocupa fins i tot de la filosofia, no posseeix, ai las, cap entrada dedicada a la crítica literària.

En un sentit anàleg, perquè aquestes coses solen anar de bracet, no tenim al nostre país, des de fa temps, un periodisme que dediqui a la crítica literària l'espai que es mereix amb tots els honors; i que és allò, entre altres coses, que permeten de parlar, en tota comunitat, d'una "societat literària". Aquí, res de res. Les pàgines dedicades ja no a la crítica literària, sinó a les ressenyes —que són una altra cosa, més banal com més va— llanguixen i s'aprimen en els nostres suplementos especialitzats de la premsa quotidiana. Suplementos que porten el nom d'una alta construcció bíblica es dediquen cada dia més a la dansa, l'arquitectura, la perfumeria o el que calgui. Complementos que

elogien les "cultures" —això sí que és avantguardisme— acaben demostrant que la cultura passa, sobretot, per la política, el *piecing*, l'*skating*, o aneu a saber per quina cosa.

"Un llibre que omple el buit de la crítica literària que ens falta"

El diari *Avui*, en aquest sentit, va

conèixer un període fructífer i gloriós, de la mà de David Castillo i d'altres caps de secció, a començaments del mil·lenni, que va fer ostentació de saviesa (no pot dir-se d'altra manera) en publicar aquests articles de Carles Miralles de què parlem avui, tots amb una extensió de doble pàgina, és a dir, deu o dotze columnes de format *in-folio*. Una enormitat, si es compara amb les mitges columnes atorgades avui dia a la major part de les ressenyes literàries que es publiquen.

Bo, (observeu la coma) i aprofitant la felicitat avinentesa, aquest gran savi que és Carles Miralles, amb un ofici —hel·lenista— que comença però que no s'acaba mai quant a les matèries que estudia, va poder publicar-hi, gran proesa!, trenta-cinc articles, dedicats a matèries que adés eren d'actualitat —per exemple, una publicació de Dino Campana o de Roberto Calasso—, adés, i més sovint, obeïen als estudis contemporanis del nostre professor, a les seves dèries, o a les seves ganes de deixar al seu lloc certes figures menystingudes, no prou valorades, o de difícil comprensió: casos, respectivament, dels articles dedicats a la poesia de Víctor Català, Segimon Serrallonga o Paul Celan. Com es veu, no tots els autors de què parla aquest llibre són catalans; però és que, per molta esgarrifança que provoqui en aquells que fan girar i aixafen les lletres com una feixuga mola a casa nostra, la literatura és, encara més que vida en si mateixa, universal llavor.

Miralles es fixa en les pauses de lectura que feia J.V. Foix; entén perfectament el lloc de Hölderlin en la restauració del Sagrat en la poesia dels últims dos segles (Riba, Celan); fa justícia a l'enorme intel·ligència crítica de Joan Ferraté; saluda *Reduccions* com una de les poques revistes de crítica literària solvent amb què compta el país; barreja la *Iliada* i *Guerra i pau* per fer-nos entendre la bellesa agermanada amb la devastació de tota guerra; parla de Ruyra, però no de Josep Pla (quin descans!); dissectiona el valor de tres traductors quasi coetanis de Kavafis (Riba, Eudald Solà, Ferraté); ret homenatge a la mare dels ous de la poesia noucentista: Costa i Llobera i Alcover; demostra un bon coneixement de la crítica d'Adorno i Benjamin; o s'atura, amb delectança, en un article de Joan Maragall dedicat a Mozart. I no s'està, escadusserament, de deixar anar sentències que són el rovell de tot el llibre, vull dir de les seves intencions: "De fet, els filòlegs, que són tècnicament els que tenen més *institutio*, no sempre tenen una idea clara del que és la poesia", o bé: "Potser és primer parlar de la literatura en termes de literatura; en termes de cultura i tot". Savi com s'ha tornat, amb tant d'estudi, Miralles ha comprès què volen dir les belles lletres.

Medalla d'or que duia el President del Tribunal de Cassació de Catalunya i que va lluir per última vegada Josep Andreu i Abelló.

República i justícia

PERE RÍOS

La justícia durant la Guerra Civil. El Tribunal de Cassació de Catalunya (1934-1939)

Federico Vázquez Osuna

L'Avenç

231 pàgines. 21 euros

Han passat més de 70 anys de la seva dissolució pel franquisme i als tribunals catalans encara es pot invocar la jurisprudència del Tribunal de Cassació de Catalunya en qüestions de dret civil català. Va ser la màxima expressió del poder judicial a Catalunya a l'etapa republicana i la Guerra Civil, però també el reflex de les disputes polítiques de la convulsa època.

Sobre la seva doctrina s'han fet nombrosos estudis jurídics, però mai un historiador s'havia ocupat del rebost de les sales de vistes en tots els sentits, ni de la deslleialtat de bona part del poder judicial de Barcelona envers la República, ni de la lluita entre els anarquistes, que volien sostreure les competències de justícia a la Generalitat, i les forces republicanes, decidides a evitar que la justícia caigués en mans de la CNT. També era un fet inèdit

fins ara l'estudi del que va significar l'Oficina Jurídica, un tribunal creat i dissolt amb el vistiplau de la Generalitat. Va actuar entre agost i novembre de 1936, el temps que va durar l'ocupació del Palau de Justícia de Barcelona, amb la intenció d'instaurar la "justícia revolucionària", però l'autor considera que només va servir per afeblir encara més el règim legalment establert.

A la pràctica, els dirigents revolucionaris de l'Oficina Jurídica que havien de revisar les causes penals contra la classe obrera van buidar els comptes de consignació dels jutjats i van extorsionar les famílies burgeses de Barcelona que havien recolzat els Fets d'Octubre. Tres d'aquells magistrats van acabar a la presó, acusats de repartir-se a França el 1937 un botí quantificat en més d'un milió de pessetes. I tot això amb el vistiplau de magistrats d'ordre, com Josep Andreu i Abelló. Un dels molts capítols desconeguts que Federico Vázquez Osuna (Alcaudete, Jaén, 1964) explica en el llibre és que durant l'època en què Abelló va presidir el Tribunal de Cassació de Catalunya també va desaparèixer una maleta plena de

valors i diners que el seu substitut, Ricard de Rabassa, li va lliurar després de retornar d'un viatge a França. De la medalla d'or que il·lustra aquesta pàgina tampoc se'n va saber res més.

L'obra va ser presentada ahir per l'exfiscal en cap de Catalunya José María Mena, qui va lloar el rigor emprat. "L'objectivitat del llibre és molt rellevant i l'autor no estalvia dades ni detalls", va dir Mena. És per això que en èpoques de reivindicació de la memòria històrica sorprèn l'absolut desinterès mostrat envers l'obra tant per la Conselleria de Justícia com per la Universitat de Barcelona, els dos lligams professionals de l'autor, en tant que funcionari judicial i doctor en Història per aquell centre.

"El llibre m'ha trencat tots els esquemes. Hi ha persones que no tenen trajectòria perquè se'ls reti tribut", assegura Vázquez Osuna, que dedica el llibre a Guillem Vidal, qui fou durant deu anys president del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya. Ell sí creia en una justícia al servei del ciutadà i 60 anys després va ocupar el mateix despatx que aquells teòrics jutges revolucionaris.